

MAGDALENA LINDMAJER

PAP SŁUPSK

**POJĘCIE PAŃSTWA I NARODU W POLSKIEJ MYŚLI
HISTORYCZNEJ I SPOŁECZNO-POLITYCZNEJ
W LATACH 1780-1890.
WPROWADZENIE DO PROBLEMATYKI (CZ. 1)**

Gdy w latach 1860-1865 opublikowano książki: *Myśl ogólna filozofii wszechświata* oraz *Szkoła polska gospodarstwa społecznego*, obie autorstwa Józefa Supińskiego, uważanego za pierwszego polskiego socjologa, państwa polskiego już od prawie wieku nie było na mapie Europy. Rozbiór Polski przez Prusy, Austrię i Rosję wpłynął w ogromnym stopniu na sytuację społeczną i kulturową narodu polskiego. Na Zachodzie dawne społeczeństwa feudalne przekształciły się w nowoczesne, jednolite organizmy społeczno-narodowe i polityczne¹, tymczasem Polacy musieli przystosowywać się do życia jako naród w ramach obcych mocarstw; do życia, które rozwijało się w odmiennych i nieraz bardzo trudnych warunkach społeczno-politycznych w każdej z trzech porozbiorowych części.

W okresie zaborów *naród* zaczyna zajmować w życiu ideologicznym i w rozwoju kultury miejsce naczelne. Panowało bowiem przekonanie, że jest on przedmiotem dziejów; dziejów tworzących nieprzerwany ciąg mimo upadku *państwa*. Poglądy, które formułowano, charakteryzowały się jednak znaczącą różnorodnością – pod wieloma względami kontrastowały i konkurowały ze sobą². Nawet idee polskich myślicieli, pisarzy czy polityków, którzy należeli do tego samego nurtu, mogły się w pewnych punktach rozmijać, co widzimy np. u Lelewela i Mickiewicza. Przyczyn takiego stanu szukać należy w różnych warunkach społeczno-politycznych, w jakich przyszło żyć i działać ówczesnym ideologom, zarówno w kraju podzielonym między trzech zaborców, jak i na emigracji, gdzie sytuacja do głoszenia – czasem radykalnych – poglądów była dogodniejsza.

¹ M. H. Serejski, *Naród a państwo w polskiej myśli historycznej*, Warszawa 1977, s. 5.

² W. Modzelewski, *Naród i postęp. Problematyka narodowa w ideologii i myśli społecznej pozytywistów warszawskich*, Warszawa 1977, s. 21.